

**GÖZLEM BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN, HEMŞİRELİK
OKULU EĞİTİCİLERİ VE ÖĞRENCİLERİ İÇİN REHBER**

Ayla BAYIK*

ÖZET

Hemşirelik sürecinin her aşamasında doğru tanılama ve kaliteli hemşirelik bakımı verebilmek için hemşirelik bilgi ve becerileri kapsamında gözlem büyük önem taşır. Hemşirelik okullarında öğrencilerde gözlem becerisinin geliştirilmesinde aşağıdaki rehber bilgilerin öğretmen ve öğrencilere yarar sağlayacağı beklenmektedir.

Toplumların değişen sağlık bakım gereksinimlerini karşılayacak hemşire artık rolünü bağımsız kararlar vererek gerçekleştirdiğinden, bu durum hemşirelik bakım modellerini gündeme getirerek, birey-aile ve topluma sistematik yaklaşımı ve hemşirelik sürecini uygulamayı gerektirmektedir. Bu nedenle, hemşirelik öğrencisi klinikte veya alanda birey/aile/toplumu etkileyen sorunları tanıyabilmeli, anlamalı, gözlemeli, amaçları belirlemeli. öncelik sırasına koyarak. uygun hemşirelik yaklaşımları ile çözebilmelidir. Ancak öğrenci hemşirelerin klinik hastada ya da ev ziyaretlerinde aile bireylerinde, *Çevrede* çözümlenecek sağlık problemlerinin neler olduğunu görerek, belirleme ve amaçları saptamada güçlükler yaşadığı dolayısıyla işe rastgele başlayarak sonuç alamadıkları zaman zaman gözlenmektedir (2).

*Ege Üni. Hemşirelik Yüksek Okulu Öğretim üyesi (Doç. Dr.)

1859 yılında F. Nightingale "öyle ya da böyle gözlem alışkanlığınızı kazanmamış iseniz, hemşire olmaktan vazgeçin" demiştir (4). Olaylara sistematik yaklaşımda, gerekli "GÖZLEM BECERİSİNİ öğrenmek çoğu kez öğrenciler için zordur. Bir eve ya da hasta odasına girince neyi gözleyecekler'?", Gözlemede öncelikler nelerdir?, Öğrenciler gözlemlerinin önemini ve doğruluğunu nasıl anlayacaklar?. Öğrencilere fizik tanılama (hasta, birey, aile, toplum) rehberi çoğu kez hazır verildiği için, fizik tanılamayı, genel gözlem becerisinden daha kolay öğrenirler. Ancak uygulamaların ilk günlerinde öğrencinin kişisel ilgisi öğrenmeye o kadar yoğunlaşır ki, bazen hastanın orada olduğunu bile unuturlar, çevreden korkarlar.

Tablo 1 incelendiğinde hemşirelik sürecinde etkili olabilme de hemşire için gerekli bilgi ve beceriler görülmektedir. Tanılama aşamasında da, sistematik gözlem becerisi son derece gereklidir (4, 6).

Gözlem beş duyuyu kullanarak veri toplamaktır. Gözlemin iki yönü vardır: 1-Uyarana dikkat, 2-Seçim, düzenleme ve verilerin yorumu.

Bir hastanın kızaran yüzünü gözleyen hemşire, hastanın, vücut ısısı, aktiviteler!, ortamın ısısı ve tansiyonu ile ilişki kurmalıdır. Gözlem seçiciliği, düzenlemeyi ve verilerin yorumunu içerdiğinden hata yapma olasılığı söz konusudur. Veriler hatalı düzenlenirse, yanlış yorumlanabilir. Örneğin bir hemşire hastanın yüzündeki üzgün ifadeyi ameliyat kaygısı olarak yorumlarken, bu gerçekte fazla ziyaretçilerden olabilir. Bilinçli yapılacak gözlem bu nedenle organize yaklaşımları gerektirir. Örneğin : 1- hastadaki rahatsızlık belirtileri, 2- hastanın durumu (T. A., nabız, ateş, solunum). 3- hastadaki araçların fonksiyon görme durumları (kateterler gibi), 4- hastanın güvenliğini bozan etmenler 5- çevre, 6- toplumsal çevre, gibi.

Aşağıdaki rehberde dizgelemiş ilkeler, öğrenciye ve öğretmene problemi saptama ve gözlem becerilerini geliştirmede kolaylıklar sağlayabilir ve yol gösterebilir (1, 2, 3, 5, 7).

Tablo 1 Hemşirelik Süreci İçin Gerekli Bilgi ve Beceriler

	BILGI	BE CERILER
TANILAMA	<p>Biopsikososyal ve ruhsal sistem insan gereksinimlerinin gelişimi</p> <p>Sağlık Hastalık</p> <p>Fizyopatoloji</p> <p>Aile sistemi</p> <p>Kültür sa,ğlık değ'erin1</p>	<p>Sistemati k gözlem</p> <p>Sözel ve sözel olmayan iletişim</p> <p>Dikkatli dinleme</p> <p>Yardı m edici bir ilişki kurma</p> <p>Güven geliştirme <i>Görüşme</i> tekniği</p> <p>Fizik sağlık tanımlaması ve uygulaması</p>
ANALIZ	<p>Hemşirenin behrleyip, s.ağaltalıil- die yaygın sağlık sorunları</p> <p>Sağlık sorunlarını oluşturan etyolojfk faktikier</p> <p>Yaygın sağlık sorunlanrun belirtilen Sağlık pmlbleri ile ilgili risk faktörleri</p> <p>Normal ölçüm standartları</p> <p>Bireyin baş etme mekanizmaları</p>	<p>Anlama ve dep,ericidirme</p> <p>Olaylar ve yorumların ayrımı</p> <p>- Kritik düşünme</p> <p>- Belirlerno ve ilişkilere bakma</p> <p>Verilen sıralarını ve gruplana</p> <p>Hemşirelik kararları ve yorumları</p> <p>Karar verme</p>
PLANLAMA	<p>Bireyin güçlü, güçsüz yanları</p> <p>Bireyin inanç ve değ'eri</p> <p>Hemşirelik uygulamalarına bakış</p> <p>Hemşirelik sinitejilerini uygulamak için kaynaklar</p> <p>Diğer personelin rolleri</p>	<p>Problem çö zme</p> <p>Kararlar verme</p> <p>Hemşirelik tarasına ilişkin bireyin amaçlarını yazma</p> <p>Arıraçlara yönelik ökülebilir ifadeler kullanma</p> <p>Bireyin amaçlarına uygun güvenli hemşirelik stratejiler-Eni seçme ve ger-çekleştirme</p> <p>Hemşirtlik raporla.nnı yazma</p> <p>Diğer sağlık personelinin ve bireyin katılımını <i>sağlama</i></p>
UYGULAMA	<p>Fizik tehlikeler ve güvenlik</p> <p>Asepsi</p> <p>işlemler</p> <p>Araçların Kullanımı</p> <p>Organizasyon</p> <p>Yönetim</p> <p>öğrenme</p> <p>Hemşirelik teorilcrindell yararlanma</p> <p>Hastanın hakları</p> <p>Hastanın gelişim düzeyi</p>	<p>Sistemati k gözlem</p> <p>Etkli</p> <p>Yardı m-sever bir ilişki</p> <p>Paikornotor teknikleri</p> <p>uygulama</p> <p>Bireysel bakımı öğ'etirme</p> <p>Bakımı sürdürme</p> <p>Bireyin yararınaalışma</p> <p>Danışmanlık</p> <p>Katılım</p> <p>GÖZİCİTİ ve denetim</p> <p>Hekimin önerilerini uygulama</p>
DEĞERLENDİRME	<p>Hastanın amaçları ve sonuçların değ'erdizilmesi</p> <p>Hemşirelik yaldaşunianna bireyin yanı ilan</p>	<p>Çıktılarla verilen karşılaştı rma</p> <p>Sonuca bağ,larna</p> <p>Çıktılarla hemşirelik davranışları-nın ilişkisi</p> <p>Hemşirelik bakım planını tekrar tanılama</p>

1. İyi bir öğrenci olunuz.

İyi bir öğrenci olmak için iyi bir dinleyici ve iyi bir gözlemci olunuz. Çalıştığınız ortamda birey, hasta, aile ve toplumu sorunsuz kabul etmeyiniz. İyi bir öğrenci olmak için ortama (hasta odası, ev, toplum) bir yabancı kişinin bakış açısıyla bakarak dinleyiniz. Bunun için çevrenizi şöyle gözleyiniz.

a) Mümkünse çalışma ortamına farklı bir zamanda gidiniz (tatil günü, uygulama saati dışı gibi).

b) Çevreyi ilk kez görünüyormuş gibi davranınız, çevre ~enine bakınız, kimler kimlerle ilişki kuruyor, konuşulanlara kulak misafiri olunuz, hastalar hastalarla, hemşirelerle, doktorlarla, diğer kişilerle neler konuşuluyor. Hemşireler diğer gruplarla nasıl bir iletişim içindeler. Aile bireyleri arasında ilişkiler nasıldır? Hangi tip iletişimler yineleniyor?

e) Çalışma düzeni konusunda sorular sorunuz. Ne gibi işler yapılıyor. Hastalara ne gibi bakımlar sağlanıyor. Onlar bu bakımı nasıl karşılıyorlar.

d) Çalışma ekibi içinde öğretici olmak isteyen bundan hoşlanan kişilerden yararlanın, sizi bilgilendirmelerini isteyin.

II. Çalışma alanını (klinik, toplum) gezin. Kişilerle konuşun, tartışın. Toplum liderlerini belirleyin. Bu yöntem toplum sağlığı hemşirelerinin kullandığı geleneksel yaklaşımdır.

III. Gözlemler objektif, sistematik bir plana göre kayıt edilmelidir. Ne kayıt edilecek (gün, saat, yer ve gözlem durumları), ne zaman kayıt edilecek (gözlem ve bilgiler çevreden ayrılır ayrılmaz unutulmadan bir-beş sözcükle not edilirler). Bu iş can sıkıcı, yorucu ve zaman alıcı güç gibi görünürse de, çözümlenmede son derece yararlıdır. Kayıtlarda gizlilik esastır.

1- Bütün olarak bakmayı öğrenin (tüm evi, hastayı ziyaretçiler', odaya gözgezdirin).

2- Genelden özele gözleyin (hastanın yatağında pozisyonunu gözledikten sonra yüz ifadesine daha spesifik bakın. Direnç tüplerine baktıktan sonra, doğru fonksiyon görüp görmediğine bakın).

3. Gözlemlerinizi kayıt edin : 5 duyunuzu kullanan. BAK, DINLE, HİSSET. KOKLA, TAT. (Hastanın pozisyonuna bak, gürültülü soluk alıp

almadığını dinle, hastanın cildine dokun, hisset, yarasından kötü bir koku gelip gelmediğini kokla. Gerekirse hastanın yiyeceğini tad. tuzlu olup olmadığına karar ver).

4. Belirli gözlemlerinizi hemen not ediniz (idrarm rengi, gibi).

5. Mümkün olduğu kadar objektif olunuz (anksiyete, stress doğrudan gözlenemez ancak ayak sallama, parmaklar ısırma, tırnak yeme gibi durumlar anksiyete belirtileridir).

6. Geçerliliği açısından gözlemlerinizin doğruluğunu eğitimciniz veya diğer hemşirelerle tartışın.

7. Birey/hasta, aile/toplum için bir gözlem kontrol listesi hazırlayın (hastanın tıbbi tanısı, hemşirelik bakımına ilişkin belirli zamanlarda gerekli gözlemlerinizi not edin).

8. Gözlemlerin güvenilirliğini kontrol etmek için başka bir zamanda gözlem! yineleyin.

W. Kayıtları okuyun. Sürekli yinelenen olayları belirleyin. Bunların bir dizinini yapın.

V. Kayıtlarda yoğunlaşın (dikkat gerektiren hasta/birey, aile/toplum bakım gereksinimlerini belirleyip, öncelikleri saptayın).

VI. Kayıtların analizi (problemleri gruplandırarak, arnaçlanınızı ve hemşirelik girişimlerinizi belirleyin.

VII. Literatürün gözden geçirilmesi. Problemlerin çözümü için, benzer olayların çözüm yollarına kaynak kişi, kitaplara başvurun.

VIII. Problemin belirlenmesi. İzlediğiniz bu adımlarla bir ya da daha fazla problem ortaya çıkacaktır. öncelikli olanın çözümü için hemşirelik girişiminizi planlayın.

45 GÖRÜMÜN İÇİN SİMİR İÇİ ÖĞRETİN' TEKNİKLERİ

öğrencinin gözlem becerilerini geliştirmek için yardımcı olacak öğretmenin kullanabileceği teknikler şöyledir :

I. Belirli sağlık sorunlarını içeren slaytlar hazırlayın öğrencilere gösterin gözlemlerini ve saptadıkları sorunları sorun. Tekrar slaytlara dönerek bir kez daha gösterin, öğrenciler kendi gözlem becerilerini değerlendirerek, eksikliklerini saptayabilsinler.

2. Belirli bir hemşirelik bakım konusunda özel gözlemleri vurgu-

layan bir film dizisi gösterin (örneğin; kusmuğun rengi, miktarı, özellikleri).

3. Normalde sınıfta bulunmayan objeleri (büyük, küçük, belirgin, belirgin olmayan) ders öncesinde sınıfa koyun. Kendinizde değişiklik yapın (saç, giysi, daha fazla espri katmak için her biri farklı bir çift ayakkabı). öğrencilerin gözlemlerini dersin sonunda tartışın.

4, öğrencilerin gözünü bağlaym bazı objeleri koku (sarmısak), yumuşaklık (sünger) , ses (birbirine sürten mermer parçaları), tat (çay) gibi duyularla belirlemelerini isteyin.

5. Bir film ya da video banttan ev ziyareti yapan bir hemşireyi izletin ve gözlemlerini sıralamalaruu isteyin. Bu teknik öğrencilerin ev ziyareti sırasında anksiyetelerini azaltacaktır.

6. İki benzer şekil arasında farklılıkları saptamaya ilişkin bulmacalar çözdürün.

ÖĞRETMEN İÇİN UYGULAMA ORTAMINDA ÖĞRETİM TEKNİCLERİ

Sınıf içi öğretim tekniklerini alan öğrencilere öğretmen uygulama alanında aşağıdaki ödevleri verebilir. Bunlar öğrencinin dikkatli gözlem yapma alışkanlığını arttıracaktır.

1. Hasta/birey/aile/toplum hakkında beş önemli spesifik gözlem bulgularını belirtmelerini isteyin. Bu bulgular klinik konferanslarda arkadaşlara ile tartışın, fikir alışverişi yapın.

2. Belirli bir hemşirelik bakım sürecinde birey/aile/hastada öncelik verilecek gözlemlere ilişkin bir listi isteyin. öğrenci ile bakım öncesi ve sonrasında tartışın.

3. öğrenciden hastalarının fizi güvenliğini (kırık karyola korkuluğu gibi). psikolojik güvenliğini (banyonun hasta sayısı açısından yetersiz oluşu, suyun akmaması) ve bakteriyolojik güvenliğini (kirli tuvalet, banyo) gibi tehditleri saptamalarını' isteyin.

4. Uygulamanın son değerlendirmesinde onlara 5 dakika gibi bir zaman vererek hemşirelik bakımlarını bir daha gözlemlerini isteyin.

5. Eş grup değerlendirme yöntemi ile öğrencilerden arkadaşlarının hastalarını ve çevresini gözlemlerini ve klinik konferanslarla tartışmalarını isteyin.

6. Alan uygulamalarında öğrencilerden bölge hakkında ilk gözlemlerini içeren bir ödev isteyin (5 duyularını kullanarak, evlerin yerleşimi, nüfusun durumu, koku ve görüntü, oyun alanları, yeşil alan. sağlığa zararlı odaklar). Bölgenin insan ve aile sağlığını nasıl etkilediğini, bireylerin çevreyi nasıl etkilediğini anlatan bir rapor hazırlatın.

7. Aynı toplum ve aileleri daha spesifik gözleyerek, toplum kaynaklarını belirlemelerini bekleyin.

8. Daha ileri aşamada aile tamlamaları hazırlatın.

GÖZLEM BECELERİNİN ÖĞRETİLMESİ İÇİN DİĞER ÖNERİLER

1. Her pratik uygulama için hangi belirli gözlemlerin Öğrenciye öğretilmesi gerektiğini okulun eğitim amaçları kapsamında belirleyen.

2. öğrencilerden hasta ile ilişkilerinde her zaman gözlemlerini yazmalarını isteyin.

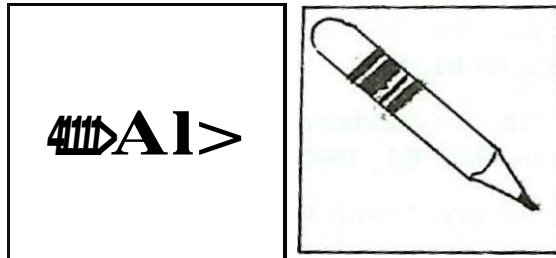
3. Belirli gözlemlerini klinik konferanslarda tartışarak onları cesaretlendirin.

4. Yapay ortamlarda rol-play yöntemi ile uygulamalar yapın.

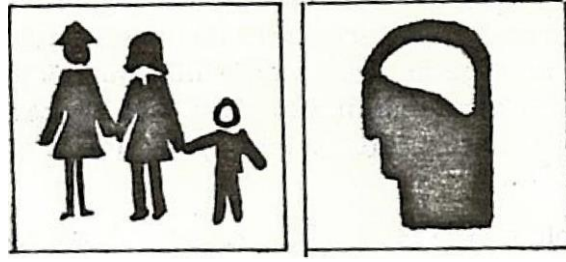
5. Gözlemlerin sistematik olarak yapılabilmesi için gözlem rehberleri hazırlayan.

6. Okulda gözlem becerileri için egzersizleri arttırın.

öğrenciler tarulama yapabilmeleri ve kaliteli hemşirelik bakımı yapabilmeleri için, birey/aile/hasta ve toplum hakkında dikkatli gözlemlenme yapmayı öğrenmelidirler. Bununla birlikte okul, neyi nasıl gözleyeceklerine ilişkin belirli yardım almaksızın, öğrencilerin, gözlem becerilerini geliştirebileceklerini beklememelidir.

Şekil 1

Şekil 2

SUKMARY

Guidelines for ~tering Observational Skills in Nursing Schools

Observation is one of the most important skill in every stages of nursing process for the accurate assessments and a quality nursing care. It is expected that the nursing students be able to master observational skills and the teachers be informed by this guidelines.

KAYNAKLAR

1. Artinian, M. B., Anderson, N. : "Guidelines for the Identification of Researchable Problems", *Journal of Nursing Education*, 19:4, 54-58, 1980.
2. Bayık, A. : "Halk Sağlığı Hemşireliği Uygulamalarında öğrencilerin öğretim Yaşantıları ve Eğitimin Konusuna ilişkin Değerlendirmeleri", *Ege O. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 4:1, 1988.
3. Bailey, T. J., Claus, E. K. : *Decision, Making in Nursing. Tools for Change*. The C. V. Mosby Comp., St. louis, 1975.
4. Hincliff, M. S. : *Teaching Clinical Nursing*. Churchill Livingstone Comp., Edinburg, 1986, pp.17.
5. Hogstel, O. M. : 'Teaching Students Observational Sidlls', *Nursing Outlook*, 35:2, 89-91, 1987.
6. Kozler, B.. Erb, G. : *Fundamentals of Nursing*. Addison-Wesley Publishing Comp., Third Ed., 1987. pp. 211-219.
7. WHO. *The Primary Health Worker. Worldrig Guide, Guidelines for Training, Guidelines for Adaptation*. Geneva. 1977.